

4. Učený spolok literárny pre ďalší zrost a rozkvet literatúry slovenskej.
5. Slovenská reč na sboroch obcí, okresov a stolíc slovenských.
6. Namiesto českých slovenské preklady zákonov a všetkých nariadení vládnych.
7. Samostatné politické noviny slovenské, bez akých sa náš život národný slobodne pohybovať nemôže.

Keď naše najvrelejšie vďaky a tieto naše nevyhnutné potreby a spravедlivé žiadosti pod milostivú záštitu a ochranu k rukám Excelencie Vašej pokorne skladáme, s najhlbšou úctou sa podpisujeme

v Pešt-Budíne, dňa 1. augusta 1860
Excelencie Vašej

najponíženejší služobníci³

51

List M. Št. Ferienčika J. M. Hurbanovi o politických pomeroch na Slovensku pred vydaním Októbrového diplomu.

Pôvodina listu v pozostalosti J. M. Hurbana v AMS, fasc. M. Št. Ferienčík. Brezno 18. augusta 1860.

Autor, zdržujúci sa v Brezne, bol dobre informovaný o politických pomeroch Uhorska i Rakúska, a to najmä prostredníctvom Št. M. Daxnera. Informuje J. M. Hurbana, ktorému navrhuje niektoré opatrenia v boji proti maďarským unionistom v ev. a v. cirkvi, ďalej založenie slovenských politických novín, za redaktora ktorých chce mať Št. M. Daxnera, zdržujúceho sa v tom čase ešte vo Veľkom Kállove v Szabolcskej stolici.

Priateľ môj drahý!

Zprávy Tvoje o Viedni mi veľmi vítané boli, tým viac, že doplnili to, čo nám Lojko¹ len stroho a nesystematicky zdeľoval, tak sa ale zdá, že dosiaľ žiadne výsledky sa nazjavujú, všetko spí a toto večné, nekonečné očakávanie, to búrenie, neistota, horšie je ako nepríjemná istota. Je to pravda, že tí páni vo Viedni vtedy posielajú kepeň, keď prestalo pršať. V Niregyháze zabránili konvent,² keď už bol vydržaný, v Štiavnicí zabránili inkvizíciu,³ keď už dokonaná bola. A čo bude vstave silu neprajnej stránky zlomiť, ktorá si zo svetkých, cirkevných a svätých zákonov a predpisov žarty a smiechy strojí? Ja myslím len dáky nový výjav, ktorý veľkosťou svojou tým pánom koncept zmätol a duchov zaujal. Zkadiaľ tento príde alebo prísť má, neviem. Z Viedne? Možno, ak

³ Mená jednotlivých podpisovateľov neboli uverejnené.

¹ Ide o G. H. Lojku-Tisovského (1843–1871), ktorý v tom čase študoval právo na viedenskej univerzite.

² Pozri o tom bližšie Št. M. Daxner, *Po roku 1849*. SP, roč. XII, str. 394 a n.

³ Štiavnickou inkvizíciou treba rozumieť odpor maďarských evanjelikov prijať na návrh furára J. M. Seberínyho ev. patent z roku 1859.

sa vonkajšie záležitosti priaznivo usporiadajú, a ak len ku Teplici, Varšave⁴ dôjde? a V. vláda z ohľadu vonku uistená bude, ale nie, V. vláda nás opustiť musí, a dobre, lebo je už čas, aby sme prestali na cudziu moc sa opierať, a sami zo seba aj dať vyvedli. Ja viem, že snaha naša nikdy proti vláde čeliť nesmie, ale ani nebude, lebo aby sa to stalo tým samým by sme nad sebou výrok vypovedali. Lež opierajúc sa o samých seba, budeme my podporou vlády. Keď teraz od nej silu čakajúc sme jej na farchy a ona z milosti na nás ohľad brať musí. Ale kde tu silu dostať? Chýry napospol tie sa nesú, že i tí, čo dosiaľ s nami boli, teraz nám chrbty ukazujú a proti nám zbroja. Je pravda, že ich postavenie v tomto okamžení oveľa priaznivejšie je ako naše, lebo v tomto čase nieto ľahšej veci, ako nedúveru oproti vláde zbúdzat'. Náš ľud sám v dobách týchto tak je ohromený a predesený, že ani k povedomiu neprichodí a agitátori sú spôsobilí ľudia, tí mu k nemu ani nedajú prísť. I kto je toho vina? Ľud sám? Nie, ľud je dobrý, zavedený. Vina padá na tých, ktorí sú a boli jeho vodcovia, jeho učiteľia a hlavne kňazi, kňazi. Človek by plakal nad postavením nášho kňazstva, nad zriadením ich, na tom kazení všeckej dôvery, vážnosti, nad tým, čo sa s ním deje a ako oni to trizlivo nesú, ako sami tomuto démonovi pomáhajú, ako sami na seba smeti, neúctu a hanbu mecú a kydajú.

Smutné je to, že po desať-dvadsať ročnom úradovaní tento skrze nich vychovaný ľud im ani za mak viery nedáva a viac verí ľuďom, hotujúcim mu ich skazu. Smutnejšie ale je to, že kňazi sami úrady svoje hanobia a v poslech uvádzajú. Nemesis prísť musela a z bojov týchto vyjdú očistení a oslávení tí, na ktorých škvrna nájdená nebude. Beda ale tým, ktorí časy tieto pripravovali a ich osud zaslúžili.

Možno, že sa klamem, ale ja mám nádej a vieru pevnú, že tento náš ľud, ktorý teraz tak ohromený je, ktorý bez myšlienky slepo nasleduje zvodcov svojich, prídúc až ku samej prepasti precíti, zastane a spýta sa v duši svojej a teraz čo? Poobzerá sa dookola a rozvažujúc svojim zdravým rozumom situáciu, prebudí sa k životu a následok toho bude, že tých, ktorým dneska hosanna kričí, zajtra kamenovať bude. Časy tie sú nie ďaleko a že prídu, verím pevne. Ale čo to osoží? Časy hynú a sú nenavrátiteľné. Opozícia sa ako dáky cerberus⁵ organizuje, do hĺby zbija, keď my v tichosti a pokoji zostávame. Verím, Milko,⁶ s Tebou, a viera moja živá, nekonečná je, že bez dopustenia božieho sa i toto nedeje, že Kristus pevne riadi veslo cirkvi svojej a ju do prístavu pokoja a slávy doprevodí, ale nie je dostatočnô len veriť, treba i činiť, lebo viera bez skutkov je mŕtva. A povedz mi, čo sa u nás robí, aby sa tomuto prekazilo? Spoliehame sa na V. vládu, ruky na kríže preložené, čakáme oslobodenia zvonku, keby bolo treba vlastné sily napnúť, vyvolať a boj duchovný v mene božom a s pomocou božou započat'.

Pokojne hľadíme, ako v Pešti Sekáča⁷ preto, že je kalvinista, za superintendenta vy-

⁴ Narážka na pripravovanú schôdzku cisára Františka Jozefa s ruským cárom Alexandrom II. a s Bismarckom, na ktorej sa mal dohodnúť spolok rakúsko-prusko-ruský proti Taliansku a Francúzsku. Stretnutie sa konalo v októbri a skončilo sa pre Rakúsko neúspešne. V dôsledku tohto neúspechu rakúskej diplomacie došlo potom aj k vydaniu Októbrového diplomu, upravujúceho štátoprávne pomery v habsburskej ríši.

⁵ Podľa rímskeho bájoslovía bol to trojhlavý pes strážiaci vchod do podsvätia.

⁶ J. M. Hurban.

⁷ Ide o superintendenta, zvoleného roku 1860. Bol známy svojou náklonnosťou vytvoriť úniu medzi kalvínskou a ev. a. v. cirkvou v Uhorsku.

volili, lež čože osoží protestácia Podhradského?⁸ Sekáč i Torkos⁹ sú vyvolení a kto sa obzrel na tú protestáciu? Či Mádayho superintendentstvo je odpoveď na to? Veď i tento i Zsedényi slovensky neznajú? A nie je to satira, toto superintendentstvo na celú cirkev? Zato človeka, lebo len zato, keď človek tento, ktorého postava tiež je irónia na vážnosť superintendenta, ešte v cirkvi križom slamy nepreložil, biskupom menovať, že zločin spáchal, a že ho spáchal, dosvedčujú súdy,¹⁰ že pre zločin odsúdený bol, a cestou milosti je prepustený. Teda cirkev proteguje zločincov, teda zásluha v cirkvi je zločin? Nie je to hriech cirkev tak znížiť a na najsvätejšom takú satiru spáchať? A toto sa všetko deje verejne, pred celým svetom a nikto proti tomu hlasu nedvíha. Či V. vláda takéto voľby uznáva, ich potvrdí? No, je to neodstupná logika doplnených činov, lebo ľudia títo sa hneď i inštalujú.

Diviť sa budeš, prečo ja toto všetko Tebe, ktorý to lepšie znáš ako ja i povážil i oceňiť, spomínam, ktorý nad skutky týmito želiš viac ako ja, ktorému skutky tieto oškľivosť pôsobia. Ja ti to teraz rozpoviem. Spomínam to preto, lebo k prekazeniu tohoto dľa mojej mienky len jeden spôsob jesto, a ten je: do života uvedenia a uskutočnenia 16 bodov breznianskeho protokolu.¹¹ Voľba Mádayho a Sekáča by veľkou pomocou k tomu bola. Mádaymu jeden priateľ hneď o konvente miškovskom komusi sem písal, že majú superintendenta, ale obce že nie sú jednomyseľné. Tedy nedúvera už tu. Počaf a pôjde to v mene božom.

Otázka povstáva, ako by sa punkt tento najsnadnejšie previesť mohol.

Ja myslím takto: Podhradský v novinách¹² nech si za motto položí prevedenie 16 bodov atď., každý článok nech tým končí, či to patrí k nemu lebo nie, ako voľakedy Cato: Censeo Carthaginem esse delendam.¹³ Tým by sa vec v patričnej pamäti držala, rozširovala, ľud sa o tom dopedul, rozmýšľal a pripravoval by sa.

Potom by sa mali články v tomto ohľade písať. Prečo sa toto osamostatnenie žiada. A tu by sa malo vysvetliť, ako cirkev od časov maďarizácie padla, čo z cirkvi, konventov atď., porobenô je, školy na čo sú obrátené, pospomínať a dodať, že tomuto náказu zachovanie cirkvi, mravnosti len tak možno prekaziť, keď sa slovenská cirkev osamostatní, lebo i tak Maďari, že sú kalvini. To by bolo dobre a v brošúrke vydať, po cirkvách rozposlať a potom výbor k tomu určený by mal vyvolať cirkve slovenské, či sa k tomuto priznávajú a osamostatnenia či žiadajú. Keby len dvadsať cirkví to chcelo, tieto cirkvi nech sa vyhlásia ako slovenská cirkev, veď ostatné časom k nim pristúpia, keď ich svet naučí, čo je nevera a kalvinizmus.

Kuzmány je v Bystrici, kedy sa do úradu uvedie nič neviem.¹⁴ Bolo by to ale treba.

⁸ Pozri o tom *Otvorený list Dústojnému P. J. Székácsovi, super. okolí Bánskeho*, uverejnený v Evanjelických cirkevných novinách, roč. I, č. 12, ktoré redigoval t. č. v Pešti.

⁹ Ide o radcu pri uhorskom miestodržiteľstve v Budíne.

¹⁰ Narážka na súdne rokovanie proti niektorým predstaviteľom ev. a. v. cirkvi, ktorí boli pred levočskou sedriou súdení a odsúdení roku 1860 pre známe demonštrácie proti ev. cirkevnému patentu. Medzi odsúdenými bol aj K. Máday, neskorší superintendent.

¹¹ Ide o uznesenia dištriktuálneho konventu, ktorý sa konal v Brezne.

¹² V Evanjelických cirkevných novinách.

¹³ Navrhujem, aby Karthago bolo zničené.

¹⁴ Narážka na inštaláciu K. Kuzmányho do úradu patentálneho superintendenta so sídlom v B. Bystrici, ktoré sa uskutočnilo, aj keď Kuzmány sám veľmi nedôveroval v úspech svojho poslania, keďže považoval uskutočnenie ustanovení cisárskeho patentu o úprave záležitostí ev. a. v. cirkvi v Uhorsku v tom čase už za veľmi oneskorené.

Bol i tu, ale veľmi málo hovoril, a tak sa mi zdá, že o svojom postavení sám ako o neistom rozmýšľal. Teraz vraj poučenia o patente píše.¹⁵ Dost neskoro, a čo by to osožilo teraz, tiež nechápem.

Dľa Pestí Naplóva od 18. či 19. júla do banského superintendentálneho konventu k zvoleniu superintendenta aj kalvínov povolali, dobré by bolo i to náležite využiť.

My rozvažujeme často tu, ako by bolo možno politické noviny založiť a kde? A usmysleli sme sa na tom, že v Bystrici, keď už táto má byť centrom života nášho. Ale ako, kde kauciu, kde redaktora vziať? Marko¹⁶ sľubuje každoročne 50 zl. redaktorovi i na kauciu dačo. My zase chceme, aby on bol redaktor, a tak hádam už i písal za advokáta do Bystrice.¹⁷ Čo ty myslíš v ohľade tomto? A keby sa o tom i inde rozmýšľalo a písalo. Tak je to zle, že nič nevieme jeden o druhých.

Že sme adresy na Strossmayera a Sagunu poslali, i na ministra spravodlnosti,¹⁸ to vieš, i Nitrancov sme oslovili, či poslali, neznám, písali sme na Roya.¹⁹ Dobre by bolo, keby to zo všetkých strán bolo zišlo, aby tí páni vedeli, že sme tu.

Marko píše, že Ti je nie vstave teraz poslať svoj dlh, bude sa ale usilovať tých pár zlatíkov na stranu odložiť. Nuž mu len pohov.

Moja žena, ktorá sa vodou i so mnou lieči, volá ma do kúpeľa, a to pol hodiny chôdzi. Teda dost na dneská, budúce hádam ešte čosi. Ak chceš, piš skôr, aby som zvedel Tvoje myšlienky, a tak doplňoval moje. Služby Tvojej panej a požehnania na celý dom.

S Bohom!

Tvoj Fero

52

List M. Št. Ferienčika J. M. Hurbana o pripravovanom memorande „Hlas zo Slovenska“ a o politickej situácii pred vydaním Októbrového diplomu.

Originál listu v pozostalosti J. M. Hurbana v AMS, fasc. I, 243. Brezno 1. septembra 1860.

M. Št. Ferienčík informuje J. M. Hurbana o pripravovaných akciách najmä o vydaní memoranda Št. M. Daxnera vo forme *Hlasu zo Slovenska* a o potrebe vydania politických novín pre Slovákov.

Priateľ môj drahý!

Tu Ti posielam to memorandum.¹ Prečítaj si ho a pošli ho čím skôr biskupovi.² Ak máš čo dodať, len to ťa prosím, urob, aby ho čím skôr dostal, lebo veľiká potreba ho je a tak žeby sme dost zavčas s ním dobehli. Naši a Bystričania³ sú tej mienky, aby

¹⁵ Ide o veľký spis vydaný pod názvom *Lidu evanjelického augšpurského vyznání v superintendenci prešpurské upřímné a věrné poučení o cis. král. Patentě vydaném 1. sept. 1859*. Vyšlo v B. Bystrici 1860.

¹⁶ Ide o Št. M. Daxnera.

¹⁷ Do B. Bystrice zamýšľali slovenskí vlastenci sústrediť v tom čase všetky národné akcie, a tak aj vydávanie politických novín.

¹⁸ Ministrom spravodlivosti bol v tom čase gróf Fr. Nádasdy.

¹⁹ Ide o Augusta Roya, ev. farára na Starej Turej, kde umrel r. 1884.